

11. Пінчук А.С. Визначна особистість в історичних курсах початку ХХ ст. (історико-методичний аналіз) // Історія в школах України. 2006. № 4. С. 39-42.
12. Пінчук А.С. Психолого-методичні основи формування знань про історичну особу в учнів підліткового віку // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини / Ред.кол.: Побірченко Н.С. (гол.ред.) та ін. Київ: Міленіум, 2006. Вип.15. С. 83-92.
13. Степанищев А. Т. Методический справочник учителя истории. Москва: Владос, 1998. 85с.

REFERENCES

1. World History. 10-11 cl Standard level / academic level. Mode of access <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/5vsesv-tnya-stor-ya-10-11-standart-akadem-chnij.docx>
2. Hajiyeva K. Introduction to political science. Book for senior students. Moscow: Enlightenment. 1993. 256 pp.
3. Zakharko E. N. Man and society. Didactic material. Ch. IV. Moscow: Shk.-Press, 1993. p.23-34
4. Izotov IV Multimedia means of training and their opportunities in the preparation of students of comprehensive schools // Integration of education. 2008. №. 3. 112 p.
5. Lukina MM Mass media in the Internet space: Moscow: 2005. 17 p.
6. Pinchuk A.C. An outstanding personality in the historical courses of the early twentieth century. (historical-methodological analysis) // History in schools of Ukraine. 2006. №. 4. P. 39-42.
7. Pinchuk A.C. Psychological-methodical bases of formation of knowledge about historical personality in pupils of adolescence // Psychological-pedagogical problems of rural school: Зб. sciences Um. state ped UN-name of Pavlo Tychyna / Redcology: Pobirchenko N.S. (gol.red.) and others. Kyiv: Millennium, 2006. V.15. Pp. 83-92.
8. Stepanishchev AT Methodical reference book of the teacher of history. Moscow: Vlados, 1998. 85с.

УДК 34(447)

Коляда І.А., Биба Є.В.
Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова
м.Київ

РОЛЬ РОДИННОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ОСОБИСТОГО ЩАСТЯ У ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕЛІГЕНТА-НАРОДОЛЮБЦЯ (НА ПРИКЛАДІ ОСОБИСТОГО ЖИТТЯ П. ЧУБІНСЬКОГО)

У статті «Роль родинного благополуччя та особистого щастя у житті українського інтелігента-народолюбця (на прикладі особистого життя П. Чубинського)» висвітлено роль кохання та сімейного благополуччя родини Чубинських. Розглянуто розвиток сімейних відносин та повсякденного життя родини Чубинських. Встановлено, що соціально- економічна та суспільно-політична трансформації в Російській імперії вплинули на формування сімейних та шлюбних ідеалів української інтелігенції у другій половині ХІХ ст..

***Ключові слова:** П. Чубинський, К. Порозова, Л. Рашевська, сімейне життя, подружжя, родинні традиції, українська інтелігенція, роль родини у повсякденному житті.*

Колыда И.А., Биба Е.В. Роль семейного благополучия и личного счастья в жизни украинского интеллигента-народолюбца (на примере личной жизни П. Чубинского).

В статье «Роль семейного благополучия и личного счастья в жизни украинского интеллигента-народолюбца (на примере личной жизни П. Чубинского)» освещена роль любви и семейного благополучия семьи Чубинских. Рассмотрено развитие семейных отношений и повседневной жизни семьи Чубинских. Установлено, что социально-экономическая и общественно-политическая трансформации в Российской империи влияли на формирование семейных и брачных идеалов украинской интеллигенции во второй половине ХІХ в..

***Ключевые слова:** П. Чубинский, К. Порозова, Л. Рашевская, семейная жизнь, супруги, семейные традиции, украинская интеллигенция, роль семьи в повседневной жизни.*

Kolyada I.A., Biba E.V. The role of family well-being and personal happiness in the life of the Ukrainian intelligentsia narodolyubetsa (on the example of the personal life of P. Chubinsky).

In the article «The role of family well-being and personal happiness in the life of the Ukrainian intellectual-populist (on the example of P. Chubinsky's personal life)», the role of love and family well-being of the Chubinsky family was highlighted. The development of family relationships and everyday life of the Chubinsky family is considered. It was established that socio-economic and socio-political transformations in the Russian Empire influenced the formation of family and marital ideals of the Ukrainian intellectuals in the second half of the nineteenth century.

***Key words:** P. Chubinsky, K. Porozova, L. Rashevskaya, family life, marriage, family traditions, Ukrainian intellectuals, role of family in everyday life*

Глобалізаційні процеси, які охопили сучасний світ і які впливають на всі сфери життєдіяльності соціуму, у ому числі й український, не могли не захопити в свою орбіту і один з найдавніших соціальних інститутів - родину. У сучасному українському суспільстві сім'я не просто зазнає глибокі зміни і руйнування традиційної моделі сімейно-батьківських відносин. Справа в тому, що комерціалізація проституції, гігантська порно-індустрія і багато іншого – все це завдає нищівних ударів по тим цивілізаційним кодам і моральним нормам, що століттями і тисячоліттями скріплювали українство. Тому суспільно значимим та науково важливим є

висвітлення та знайомство широких кіл громадськості із малодослідженими аспектами української біографістики, зокрема з роллю кохання, родинного благополуччя та сімейного затишку у громадсько-політичній та національно-культурній діяльності прогресивних представників української інтелігенції. У цьому контексті актуальним є вивчення деяких аспектів біографії П.Чубинського, одного з яскравих діячів українського національно-визвольного руху другої половини XIX ст..

«... Якби його жінка була й гарна, до того ще й розумна і не цуралась наукової книжки, щоб з нею можна було поговорити про щось вище, ніж бали, танці та моди. Йому тепер здавалась будуча жінка якимсь товаришем студентом, розумним і просвіченим, котра стояла б з ним нарівні розумом, просвітою, а найбільше – поглядами й пересвідченнями», – так описує мрії головного героя, Павла Радюка, про майбутню дружину І. Нечуй-Левицький у повісті «Хмари» [14, с. 224]. Цей пасаж, на думку української дослідниці А. Нікітенко, влучно відбиває зміни, що сталися в освічених верствах суспільства Російської імперії наприкінці 1850-х – на початку 1860-х рр. [15, с. 79]. Соціально-економічна та суспільно-політична трансформація, що були спричинені «Епохою Великих реформ Олександра II», в сукупності з виокремленням почуття власної національної самоідентичності, як слушно вказує А. Нікітенко, вплинули на формування сімейних та шлюбних ідеалів української інтелігенції в другій пол. XIX ст. та обумовили демократизацію шлюбної процедури: щоб одружитися, вистачало взаємного погодження молодих, батьківська чи опікунська заборона не завжди відігравала вирішальну роль. Чоловічим ідеалом представників національно свідомої інтелігенції у другій пол. XIX ст. постає бажання мати інтелектуально зрілу жінку, яка водночас була б товаришем, підтримувала українську ідею, долучалася б до благодійної та культурно-просвітницької діяльності та була б демократичною як у своєму світогляді, так і в щоденному житті [15, с. 98].

Дослідженню сімейних взаємин та питань кохання у житті історичних діячів присвячено праці: М. Богачевська-Хомяк [3], Зиль [6], І. Коляда [9], [10], [11], [12], А. Нікітенко [15], О. Остапенко [16], В. Пономарьова [18], К. Соколов [21], Л. Хорошилова [23], Г. Стрельський [22], Д. Чередниченко [26] та ін..

Павло Чубинський, громадський діяч, етнограф та фольклорист, належить до видатних діячів українського національного відродження. Його життя нерозривно пов'язане з провідними діячами українського національного руху середини та другої половини XIX ст., які жили та працювали в умовах жорсткої імперської асиміляційної політики, політики русифікації щодо народів, які перебували під скіпетром династії Романових. Проте, незважаючи на придушення українського слова, української культури у середовищі української інтелігенції пробуджується інтерес до своєї минувшини [16, с. 97].

Ще до заслання в Архангельську губернію Павло Платонович був заручений з Лізою Рашевською, сестрою приятеля з Чернігівщини [5]. Переломним у біографії П. Чубинського є осінь 1862 р., коли він був заарештований і висланий в адміністративному порядку у м. Пінєга Архангельської губернії як «опасный и неисправный агитатор» [1, с. 158]. Аналізуючи спогади сучасників ми знаходимо декілька версій причин подібного рішення. Так, О. Русов, у січневому номері журналу «Украинская жизнь» за 1914 р., посилаючись на В. Беренштама зазначає, що заслання стало реакцією Петербургу на створення П. Чубинським наприкінці 1862 р. пісні (сучасного гімну України) «Ще не вмерла України, ні слава, ні воля» [20, с. 40]. Натомість Ф. Вовк відтворював іншу, більш поширену у ті часи версію. Відповідно до неї, головним мотивом подібного кроку імперської адміністрації стали особисті суперечки між П. Чубинським та вже згадуваним нами бориспільським поміщиком Ф. Треповим. Молодий здібний юрист Павло Платонович приносив великі неприємності останньому надаючи поради його колишнім селянам стосовно ведення з ним судових процесів [4, с. 44]. Наводить Ф. Вовк і третю причину заслання, яку він нібито почув від родичів засланого – це організація П. Чубинським постійних зібрань на його хуторі у Борисполі під час яких обговорювалися антиурядові ідеї і навіть вивішувався червоний прапор, який був сигналом до збору для київських студентів (його начебто було видно аж з Софійського собору) [4, с. 44]. Сучасний дослідник С. Шевчук дотримується версії, яку сам П. Чубинський наводив у листах М. Максимовичу. За його словами арешт став наслідком відвідин могили Т. Шевченка [25, с. 4-5]. Варто відмітити, що Павло Чубинський привернув до себе увагу поліції ще під час похорону Т. Шевченка на Смоленському цвинтарі у С.-Петербурзі. Заслання стало справжнім випробуванням почуттів молодих людей: через певний період Ліза розірвала заручини та вийшла заміж за іншого. Своє переживання П. Чубинський описував у листі до петербурзького товариша й поета Я. Полонського: «На обороте пишу Вамъ два своихъ бедныхъ творенія. Одно изъ нихъ касается былой любви. Помните съ какимъ увлеченіемъ я рассказывалъ Вамъ о предмете моей страсти, какие планы чертилъ? Я помню какъ Вы мне сочувствовали и одобряли. Да Яковъ Петрович! Вы правду сказали о себе в своемъ стихотвореніи: «Ваше сердце родникъ, ваша песня волна / Пропадая въ дали разливається, / Подъ грозой Ваша песня, какъ буря темна. / На заре — въ ней заря отражается. / Все доброе, все гонимое, найдетъ место въ Вашемъ сердце». Пришлось по душе мне Ваше стихотвореніе: «И мы не нужны и оно не нужно». — Безотрадно, но что же делать когда жизнь такъ сложилась. Вы помните какимъ я былъ оптимистомъ; теперь же все более и более склоняюсь къ (ре) пессимизму. Невольно сделаешься пессимистомъ, когда на каждомъ шагу жизнь даетъ себя знать съ безотрадной стороны. Эхъ! кабы краснымъ девкамъ можно было верить... Да кабы голодный всякий день обедаль. Да кабы неправды человекъ не ведалъ. Все это несчастное, или лучше сказать, незбыточное кабы — портить жизнь. Эхъ какбы то мне отдали «поля мои родныя» — Да нетъ... У сокола крылья связаны, и пути ему все заказаны. Эхъ

куда я занесся со своей печалью. Еще пожалуй Васъ запечало. Скорей попрощаться. Прощайте добрейший не забывайте Вашего преданнейшаго П. Чубинского.

«Уснуло все: и трудъ и лень / Веселье шумное и слезы / Чего же бродишь ты какъ тень? / Куда тебя умчали грезы? / Усни; простишь съ тоской своей, / Забудь сердечныя мученья / Я буду нянею твоей, / Къ тебе пошло я сновиденья... / Увидишь все: Твой край родной, / И степь и небо голубое, / Широкий Днепръ съ его волной, / И домъ родной, село родное. / Увидишь старика отца / И мать, въ слезахъ по миломъ сыне, / И трудъ тяжелый, безъ конца / Твоихъ сестер, и образъ милой... / Она ужъ замужемъ теперь, — / Живеть въ довольстве утопая / И къ ней не постучится в дверь / Нужда, подруга бедныхъ злая. / Ты ею ужъ забыть давно, / Мечтатель бедный и изгнанникъ, — / Любимымъ быть не суждено / Тому, кто въ этомъ мірѣ странникъ. / Кто гордо выступилъ на бой / Съ неправдой зла и дикой силы: / Тому нетъ радости иной / Какъ честнымъ дожить до могилы. / П. Чубинский».

«Угрюмого севера траурень видь / Снега и снега и все холодомъ вееть / Туманное небо нахмурясь глядитъ / Невольно тоска и хандра одолеетъ. / И въ этой пустыне холодной, печальной, / (Я долженъ томиться), Судьбою заброшень, в тоске изнывая, / (Въ д) Вдали отъ родимой и милой Украины, / Я долженъ томиться, исхода не зная. / Разбитое сердце болезненно стонетъ / И мысль застываетъ при звуке цепей... / И дни вереницею длинной проходятъ / Готовъ бы проститься я съ жизнью моею». Такъ вотъ какъ я поживалъ милейшей Яковъ Петрович! Не подумайте, чтобы я исключительно предался тоске. Нетъ. Работаю много по части статистики края и служу искусствамъ [13, с. 141]».

Період шестирічного проживання на півночі європейської Росії (1863-1869), хоч і мав негативні наслідки для здоров'я П.Чубинського, однак приніс йому загальноімперську славу як невтомого етнографа та статиста. Яків Лудмер – дійсний член Архангельського губернського статистичного комітету пізніше, 28 вересня 1885 р., написав у «Архангельських губернських ведомостях»: «занесенный на Север прискорбными событиями... П. Чубинский (тогда 22-летний юноша) скоро обратил на себя внимание тогдашнего начальника края и назначен был исправлять должность судебного следователя Пинежского уезда. Но наклонности Павла Платоновича всего менее мирились с какой-нибудь узкой сферой деятельности...» [17, с. 3]. Дійсно, протягом заслання ми бачимо вченого на численних посадах: судовий слідчий, секретар губернського статистичного комітету, редактор «Архангельських губернських ведомостей», молодший, а потім і старший чиновник особливих доручень тощо). Отримавши дозвіл про повернення в Україну в 1869 р., Павло Платонович переїздить до Петербургу, де стає дійсним членом Імператорського Географічного товариства, а в травні 1870 р. – очолює етнографічно-статистичну експедицію в Південно-Західному краї. Після третьої експедиції по Україні, у серпні 1870 р., П. Чубинський на запрошення бухгалтера цукровиробничої фірми «Брати Яхненки й Симиренко» К. Михальчука їде до м. Городище Черкаського повіту, де влаштовується до адміністрації цієї фірми, з діяльністю якої він ознайомився ще під час третьої етнографічної експедиції, маючи завдання підготувати узагальнене статистичні дослідження про стан розвитку цукрової галузі [6, с. 268]. Будуючи власну кар'єру, П. Чубинський не полишав мрії та намагання здобути особисте щастя. Відома освітня діячка Г. Берло, яка була близько знайома з П. Чубинським, про Городищенський період в житті науковця-етнографа згадувала: «Щоб згуртувати й поживити інертне суспільство, Чубинський у Городищі, як колись у Борисполі улаштував вечірки, бали з музикою, вистави, в яких сам брав участь» [6, с. 254]. На одному з таких вечорів Павло Платонович знайомиться зі своєю майбутньою дружиною — Катериною Іванівною Порозовою, сестрою дружини інженера-технолога городищенської цукроварні М. Толпигіна. У 1871 р. П. Чубинський та К. Порозова одружуються, й невдовзі в них з'являється первісток — син Михайло (1872 р.) [6, с. 268]. У листі до О. Кістяківського від 16 лютого 1872 року П. Чубинський пише: «Ти уже знаєш, що у мене є синок Михайло, дружина його сама годує. На жаль, вона сама зовсім нездужає. Учора хотів поїхати. Але мені зробили ведмежу послугу, дають обід генерал-губернатору і мене просили сказати за обідом слово» [7]. З часом у родині Чубинських народилися: син Павло (1873 р.), донька Олександра (1873 р.), та син Федір (1878 р.) [19].

Одруження, що отримало емоційно-почуттєву оцінку у вірші «До моєї Катрусі», — зазначає українська дослідниця А. Нікітенко, — обумовило велике душевне піднесення, яке П. Чубинський описав наступним чином: «Тепер з тобою спочиваю, / Тепер прийшла моя весна, / Я мов по смерті оживаю, / І ти, як зіронька ясна» [15, с. 89]. Описуючи відносини подружжя Чубинських, Г. Берло згадувала, що дружина Павла Платоновича поділяла погляди свого чоловіка, хоч і не змогла вивчити української мови [2, с. 110–113].

Заслання та погляди П. Чубинський не дозволили зробити кар'єру державного службовця, тож задля покращення матеріального становища родини він починає працювати на кількох посадах, про що пише у листах до свого приятеля Я. Полонського: «В настоящее время, как Вам известно, служу в частной службе, а именно: состою директором-распорядителем товарищества деятель, имеющего сахарный завод в Дорожне, инспектором киевского общества взаимного страхования сахарных и рафинадных заводов и агентом правления Днепровского Пароходства. Но первые два дела новые и потому вознаграждение невелико, а между тем семья велика [13, с. 143]». Згодом, Павло Платонович, під впливом оточення своєї дружини й прикладом підприємницької діяльності та порадою В. Симиренка, вирішує організувати власне цукрове виробництво. Нова справа цукроваріння настільки захопила П. Чубинського, що він став співзасновником приватного товариства «Діяч», залучивши усіх своїх рідних та знайомих до його організації [6, с. 269]. У своєму листі до О.

Кістяківського П. Чубинський розповідав: «Я почав освоювати технологію цукрового виробництва, один курс уже пройшов, і, як запевняє Василь Федорович, через рік буду знати цю справу не гірше від директорів заводів» [6, с. 255]. Бажаючи поліпшити фінансове становище Павло Платонович, паралельно з основною роботою, почав розвивати сільськогосподарське виробництво на родовому хуторі Баришполі [13, с. 143]. Проте, аграрне підприємництво Павла Платовича успіху не мало. У силу об'єктивних обставин він терпить збитки. Так, у листі до Я. Полонського П. Чубинський оповідає про те, що його зусилля у новій справі зазнали невдачі: «Доля моя така, що вічно доводиться мандрувати й водночас займатися кількома справами, вибираючи по грошах, щоб мати шматок хліба. Цей рік для мене особливо тяжкий. На заводі, де я керую й який тільки рік тому влаштований, неврожай буряків. Отже, нічого не зароблю. Господарство, яке я завів, теж перший рік принесло збитки внаслідок посухи. Ось дві обставини, які підрубали моє матеріальне становище. Мої дві інші посади по страхуванню та пароплаванню дають мені дуже мало» [6, с. 269—270].

Таким чином, на середину 70-х рр. XIX ст., Павло Платонович хоч і мав роботу, та все ж вона не приносила бажаного прибутку, що підштовхнуло його шукати нових заробітків та інших шляхів матеріального та фінансового забезпечення потреб родини за допомогою своїх знайомих. Вочевидь, Я. Полонський допоміг родині Чубинських й подружжя виїхало до Санкт-Петербурга, де Павло Платонович почав служити у міністерстві шляхів сполучення та паралельно працюючи повіреним у справах цукрозаводчиків, за 3000 крб на рік [8 с. 143]. Листи до Кістяківських свідчать, що на ці гроші можна було прожити дуже скромно, їх було зовсім недостатньо [15, с. 141].

Та невдовзі погіршився стан здоров'я П. Чубинського. Про це писала Катерина Чубинська у своєму листі 6 березня 1878 р. до О. Кістяківського: «У даний час Павло нездужає і тому не пише Вам сам: тиждень тому він відчув, що погано володіє правою рукою і ногою і хоча ходить, але нога тремтить, а пише через силу; лікарі радять йому їхати влітку на Кавказ лікуватися сірчаними водами, що він і думає зробити [24, с. 51]». Згодом подружжя повернулося до України й оселилося на родинному хуторі. це стали непрості часи для подружжя Чубинських. Але саме вони й стали перевіркою їхніх почуттів. Павло Платонович починає тяжко хворіти і весь тягар родинних турбот впав на плечі його дружини та матері його малолітніх дітей. За цих обставин Катерина Іванівна виявила стійкість та мужність, зумівши не полишити свого тяжко хворого чоловіка й всіляко намагаючись його підтримати: «Щодо заспокоєння його духу роблю я все що тільки під силу, але щоб усунути від нього всякий найменший привід до роздратування, як Ви пишете, для цього мало одного бажання, а треба змінити увесь лад нашого життя і головним чином віддалити дітей. За теперішніх наших статків я не можу взяти для дітей гувернантку, як вимагає того їхній вік, сама також не маю часу доглядати їх, а залишаючись без належного й постійного нагляду, вони, природно, бешкетують і тим дратують Павла. Потім Павлові потрібен невсипущий нагляд за ним, тобто компаньйон, який би читав йому, розмовляв з ним, писав йому лист чи нотатки його, гуляв з ним і взагалі присвячував йому весь свій час, що я почасти й роблю, але не завжди справно, бо господарство і діти вимагають також мого нагляду...» [24, с. 300]. Вияв турботи Катерини Іванівни про свого хворіючого чоловіка цілком засвідчує справедливості оцінки А. Нікітенко, що Катерина Іванівна «аж ніяк не могла керуватися практичними міркуваннями, прийнявши рішення вийти заміж за П. Чубинського [15, с. 89].

17 січня 1884 р. П. Чубинський помер. У своєму «Щоденнику» О. Кістяківський описує похорон П. Чубинського та дає оцінку діяльності Катерини Іванівни: «14 січня помер П. Чубинський. Страждениця й подвижниця дружина його. На похорон зібралися друзі й небагато його шанувальників. Біля домовини говорили: Трегубов — прочитав коротку біографію, складену В.Б. Антоновичем, я, Кулябка і Науменко. Покійний багато мав недоліків, але ще більше достоїнств. Воістину талановитий чоловік. Похований у Борисполі: після відспівування в церкві Різдва Богородиці, що на березі Дніпра, біля початку Наддніпровського шосе, наступного дня його вранці повезли в Бориспіль. їздила туди й Саша, його двоюрідна сестра [24, с. 308-309]».

Отже, енергійність, талановитість та працелюбність видатного науковця П. Чубинського вражали всіх його знайомих та близьких і продовжують вражати сучасне покоління. Крім цього, варто відмітити, що як би не склалось особисте щастя та подружнє життя Павла Платоновича, то чи відбувся б секрет його небаченого життєвого успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берг Л.С. Всесоюзное Географическое Общество за сто лет.Л.: Издательство АН СССР, 1946. 263 с., с. 158.
2. Берло Г. З минулого. Баришпільський пансіон і П. П. Чубинський// Україна. 1927. Кн. 3. С. 110–113., с. 110–113.
3. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України (1884–1939) / М. Богачевська-Хомяк. Київ: Вид-во «Либідь», 1995. 464 с.
4. Волков Ф. П.П. Чубинский. Отрывки из личных воспоминаний / Ф. Волков // Украинская жизнь. 1914. № 1. С. 43-60, с. 44.
5. Гриневич В. Павло Чубинський писав вірші «під Шевченка» URL: https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_pavlo-cubinskij-pisav-virshi-quotpid-sevchenkaquot/279137, (дата звернення: 04.03.2019).
6. Зиль А. Народознавець. Павло Чубинський та його доба/ К. 2009.], Коляда І. А., Кирієнко О. Ю. Михайло Коцюбинський / І. А. Коляда, О. Ю. Кирієнко; худож.-оформлювач Є.В. Вдовиченко. Харків: Фоліо, 2012. 121 с..
7. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. Вернадського НАН України. III, 69979.

8. Кістяківський О. Ф. Щоденник (1874–1885): у 2 т. / О. Ф. Кістяківський. Т. 2: 1880–1885. Київ: Наук. думка, 1995. 582 с., с. 143.
9. Коляда І. Науково-культурницька та громадська діяльність П. П. Чубинського (за матеріалами спогадів сучасників) / І. Коляда // Краєзнавство. 2012. № 1. С. 66-74..
10. Коляда І. А. Микола Лисенко / І. Коляда, Ю. Коляда, С. Вергун. Харків: ПЕТ, 2015. 126 с..
11. Коляда І. А. Михайло Драгоманов. Апостол правди, науки і свободи / І. А. Коляда: Вид-во Інституту історії України НАН України, 2016. 212 с..
12. Коляда І. А. Петро Гулак-Артемовський / І. А. Коляда, О. Ю. Коляда О. Ю. Кирієнко, Є.В. Биба; худож.-оформлювач Є.В. Вдовиченко. Харків: Фоліо, 2016. 120 с..
13. Листи П.П. Чубинського до Я.П. Полонського (1860–1874) / Ф. Савченко // За сто літ. Матеріали з громадського та літературного життя України XIX і початків XX століття / ред. акад. М. Грушевського. Кн. 6. Київ, 1930. С. 134–144., с. 141.
14. Нечуй-Левицький І. С. Бурлачка / І. С. Нечуй-Левицький. Київ.: «Дніпро», 1983., с. 224.
15. Нікітенко А.І. Подружнє життя народолюбної інтелігенції наддніпрянської України (60 – 80-ті рр. XIX ст.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2016.
16. Остапенко О. НАУКОВА СПАДЩИНА ПАВЛА ЧУБІНСЬКОГО: ВИВЧЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ, - ЕТНІЧНА ІСТОРІЯ НАРОДІВ ЄВРОПИ, №4, 2000 р., с. 97.
17. Павел Платонович Чубинский. Библиографический указатель. (1861-1878) / Сост. Ю. Дайков. Архангельск, 2005. С. 6-7., с. 3.
18. Пономарева В. В. Хорошилова Л. Б. Мир русской женщины: воспитание, образование, судьба. XVIII–начало XX века/ В. В. Пономарева, Л. Б. Хорошилова. М.: ООО «ТИД Русское слово РС», 2008. 320 с.
19. Родовід. URL: [https://uk.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81:481633. (дата звернення: 04.03.2019).
20. Руссов А. Из воспоминаний о П.П. Чубинском / А. Руссов // Украинская жизнь. 1914. № 1. С. 39-42, с. 40.
21. Соколов К. Б. Российская интеллигенция XVIII – начала XX вв.: картина мира и повседневность / К. Б. Соколов. СПб.: «Нестор-История», 2007. 510 с..
22. Стрельський Г. В. Павло Платонович Чубинський в історіографії другої половини XIX – початку XX століть і мемуарних джерелах / Г. В. Стрельський // Україна в етнокультурному вимірі століть. До 175-річчя з дня народження видатного українського етнографа Павла Чубинського. Зб. наук. пр. Київ, 2014. Вип. 3. С. 47–60.
23. Хорошилова Л. [Пономарева В. В. Хорошилова Л. Б. Мир русской женщины: воспитание, образование, судьба. XVIII–начало XX века/ В. В. Пономарева, Л. Б. Хорошилова. Москва: ООО «ТИД – Русское слово – РС», 2008. 320 с..
24. Чередниченко Д. Павло Чубинський / Д.С. Чередниченко. К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2005. 376 с..
25. Шевчук С. Архангельське заслання – період становлення Павла Чубинського як етнографа та фольклориста / С. Шевчук // Народна творчість та етнографія. 2004. № 5. С. 4-5.

REFERENCES

1. Berg J.C. All-Union Geographic Society for a hundred years / J.C. Berg - M.-L. .: Publishing house of the Academy of Sciences of the USSR, 1946. 263 pp., P. 158
2. Berlo G. From the past. Baryshpil boarding house and P. P. Chubinsky / G. Berlo // Ukraine. 1927. Кн. 3. P. 110-113., P. 110-113.
3. Bogachevskaya-Khomyak M. White on white. Women in Public Life of Ukraine (1884-1939) / M. Bogachevskaya-Khomyak. Kyiv: View "Lybid", 1995.464 with ..
4. Volkov F. P.P. Chubinsky Excerpts from personal memoirs / F. Volkov // Ukrainian Life. 1914. №. 1. S. 43-60, p. 44
5. Grinevich V. Pavlo Chubinsky wrote poems "for Shevchenko" URL: https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_pavlo-chubinskij-pisav-virshi-quotpid-sevchenkaquot/279137, (application date: 04.03.2019)
6. Ziel A. The folk scientist. Pavlo Chubinsky and his day / K. 2009.], Kolyada I. A., Kiriienko O. Yu. Mikhail Kotsyubinsky / I. A. Kolyada, O. Yu. Kiriienko; art designer E.V. Vdovichenko Kharkiv: Folio, 2012. 121 s ..
7. Institute of Manuscript of the National Library of Ukraine named after. Vernadsky NAI of Ukraine. III, 69979.
8. Kistyakovsky O. F. Diary (1874-1885): 2 t. / O. F. Kistyakovsky. T. 2: 1880-1885. Kyiv: Science. Opinion, 1995. 582 pp., p. 143
9. Kolyada I. Scientific-cultural and public activity of P.P. Chubinsky (based on memoirs of contemporaries) / I. Kolyada // Local studies. 2012. № 1. p. 66-74 ..
10. Kolyada I. A. Mykola Lysenko / I. Kolyada, Y. Kolyada, S. Vergun. Kharkov: PET, 2015. 126 с ..
11. Kolyada IA Mikhail Drahomanov. Apostle of Truth, Science and Freedom // A. Kolyada: View of the Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, 2016. 212 p ..
12. Kolyada I. A. Petro Gulak-Artemovsky / I. A. Kolyada, O. Yu. Kolyada O.Yu. Kiriienko, E.V. Biba; art designer E.V. Vdovichenko Kharkiv: Folio, 2016. 120 p ..
13. Letters of P.P. Chubinsky to Ya.P. Polonsky (1860-1874) / F. Savchenko // For a hundred years. Materials on the public and literary life of Ukraine in the 19th and early 20th centuries / ed. acad. M. Hrushevsky. Кн. 6. Kyiv, 1930. P. 134-144., P. 141
14. Nechuy-Levytskyi I. S. Burlachka / I. S. Nechuy-Levytskyi. Kyiv.: "Dnepr", 1983. 205 p., P. 224
15. Nikitenko AI Married life of the people-loving intellectuals of the Dnieper Ukraine (60 - 80's of the nineteenth century): diss. ... Candidate is Sciences: 07.00.01 Dnipropetrovsk National University named after Oles Honchar. Dnipropetrovsk, 2016.
16. Ostapenko O. THE SCIENTIFIC HERITAGE OF PAUL CHUBINSKY: STUDY AND CONSERVATION, - ETHNIC HISTORY OF PEOPLES OF EUROPE, № 4, 2000, p. 97
17. Pavel Platonovich Chubinsky. Bibliographic index. (1861-1878) / Sost. Yu Daikov. - Arkhangelsk, 2005. 6-7., P. 3
18. Ponomareva V.V. Khoroshilova L. B. The world of Russian women: education, education, fate. XVIII-beginning of the twentieth century / VV Ponomarev, L. B. Khoroshilov. M. : LLC "TID Russian word RS", 2008. 320 p.
19. Pedigree. - URL: [https://uk.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81:481633. (application date: 04/03/2019).
20. Russov A. From memories of P.P. Chubinsky / A. Rusov // Ukrainian life. 1914. №. 1. P. 39-42, p. 40

21. Sokolov KB B. The Russian intelligentsia of the XVIII - early XX centuries: the picture of the world and everyday life / K. B. Sokolov. St. Petersburg: "Nestor-History", 2007. 510 p ..
22. Strelsky G. V. Pavlo Platonovich Chubinsky in historiography of the second half of the nineteenth and early twentieth centuries and memoirs / G. V. Strelsky // Ukraine in the ethno-cultural dimension of centuries. To the 175th anniversary of the birth of the prominent Ukrainian ethnographer Pavel Chubinsky. Zb sciences Ave, Kyiv, 2014. 3. p. 47-60.
23. Khoroshilova L. [Ponomareva V.V. Khoroshilova L. B. The World of Russian Woman: Education, Education, Fate. XVIII-beginning of the twentieth century / VV Ponomarev, L. B. Khoroshilov. - Moscow: LLC "TID - Russian word - RS", 2008. 320 p ..
24. Cherednichenko D. Pavlo Chubinsky / D.S. Cherednichenko K. : Publishing House "Alternatives", 2005. 376 p..
25. Shevchuk S. Archangel's exile - the period of the formation of Pavel Chubinsky as an ethnographer and folklorist / S. Shevchuk // Folk art and ethnography. 2004. № 5. p. 4-5.

УДК 408.53

Курило Н.Г.

Державний професійно-технічний навчальний заклад
«Сумський центр професійно-технічної освіти»

ЕЛЕМЕНТИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ В ЕПІСТОЛЯРНІЙ СПАДЩИНІ ОСТАПА ВИШНІ

У статті аналізуються унікальні можливості використання неперевершеної творчості нашого земляка Остапа Вишні у формуванні любові до рідної мови, як колиски ментальної свідомості учня, упровадження і відтворення емоційних факторів спілкування, передачі досвіду поколінь і гармонізація особистості в стратегії формування Нової української школи 21 століття.

Ключові слова: етнопедагогіка, мовна компетенція, мовна особистість, культурні цінності, етнознання, епістолярна спадщина.

Курило Н. Г. Элементы этнопедагогики в эпистолярном наследии Остапа Вишни.

В статье анализируются уникальные возможности использования непревзойденного творчества нашего земляка Остапа Вишни в формировании любви к родному языку, как колыбели ментального сознания ученика, внедрение и воспроизведения эмоциональных факторов общения, передачи опыта поколений и гармонизации личности в стратегии формирования Новой украинской школы 21 века.

Ключевые слова: этнопедагогика, языковая компетенция, языковая личность, культурные ценности, этнознания, эпистолярное наследие.

Kurilo N.G. Pearls of ethnic pedagogy in the work of Ostop Vishny

The abstract in the article analyses the unique possibilities, the use of the uncompromising creativity of our compatriot Ostop Vishny in forming the love of the native language as cradles of the student's mental consciousness, the introduction and reproduction of the emotional factors of communication, the transfer of the experience of generations and the harmonization of personality in the strategy of the formation of the New Ukrainian school of the 21st century.

Key words: ethnopedagogy, linguistic competence, linguistic personality, cultural values, ethno-knowledge.

Розвиток мовлення учнів професійно-технічних навчальних закладів є складною багатоаспектною проблемою сучасної науки, що вимагає пошуку ефективної методики навчання української мови, яка забезпечила б результативність у формуванні мовленнєвих умінь і навичок учнів для активної комунікації в ситуаціях життя.

Концептуальні засади мовної освіти в Україні, закладені Національною доктриною розвитку освіти в Україні XXI століття, Концепцією Нової української школи, Стандартом мовної освіти, передбачають етнокультурний аспект навчально-виховного процесу. Відповідно до зазначених документів мета навчання рідної мови в сучасних загальноосвітніх закладах полягає у формуванні мовної особистості, яка розвивається в етнічному середовищі, є носієм і транслятором культурних цінностей, активно наслідує традиції використання рідномовних засобів у спілкуванні.

Етнокультурний аспект навчально-виховного процесу, осмислення мови як етнічного явища зумовлюють опору на етнопедагогіку, що є акумулятором народного досвіду в системі навчання та виховання молодого покоління.

Етнопедагогічні засади навчання рідної мови передбачають урахування набутків народної педагогіки як сукупності поглядів, норм, звичаїв, ідеалів, інших духовних цінностей етносу, що знаходять відображення в мові та національно-культурних текстах; народної дидактики, тобто системи принципів, методів, засобів навчання; особливостей етнічної психології індивіда.

Формування мовленнєвих умінь і навичок учнів на засадах етнопедагогіки пов'язане з вивченням мови як оригінального феномена етносу, специфічного способу оцінювання ним світу, а тому сприяє оволодінню школярами національно-культурним мовним компонентом, поглибленню етнознань та виробленню національного колориту їхнього мовлення. Складовою мовленнєвого розвитку учнів I-III курсів на засадах етнопедагогіки є духовне становлення особистості, виховання ціннісних орієнтирів, етичних та естетичних поглядів, національних почуттів, позитивних рис характеру.